

MEKAN VE YER KAVRAMLARININ ANLAMSAL AÇIDAN İRDELENMESİ

Prof. Dr. Gülay USTA
İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Türkiye
g.usta@iku.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-5262-6078>

ÖZ

İnsanlık tarihi boyunca var olan mekan yaratma sanatı olan mimarlığın esas nesnesi olan mekan kavramı irdelendiğinde farklı yaklaşımların olduğu dikkati çeker. Özellikle farklı disiplinlerdeki araştırmalarda mekan kavramı anlamsal açıdan farklı şekillerde ifade edilmektedir. Buradaki kavramsal farklılıkların çeşitlilik ve zenginlik olarak ele alınması doğru bir yaklaşımdır. Bu çalışma kapsamında mimarlık nesnesi olan mekan kavramının farklı bakış açılarına göre tanımları üzerinde durulmuş ve mekan- yer kavramları tartışmaya açılmıştır. Genel olarak bakıldığında, mekan kavramının soyut olarak algılanan bir boşluktan ibaret olabildiği, yer kavramının ise insan deneyimini barındıran mekanlar olduğu görüşü kabul gören bir yaklaşımdır. Yer kavramı irdelendiğinde ise “ev” kavramı ile en derin anlamı ortaya koyduğu görüşü hakimdir. İnsanlık tarihi boyunca tüm uygarlıklarda ve kültürlerde önemli bir yeri olan “ev” kavramının etimolojik olarak da önemli anlamsal değerler taşımaktadır. Özellikle Anadolu mimarisinde ev çeşitli atasözlerine, deyişlere konu olacak kadar derin anlamlar içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mekan, Yer, Ev'in anlamı

EXAMINING OF THE CONCEPTS OF SPACE AND PLACE IN TERMS OF THEIR MEANING

ABSTRACT

When the concept of space, which is the main object of architecture, the art of creating spaces throughout the human history, is examined it is remarkable that there are different approaches. Especially in different disciplines, the concept of space is expressed in different ways in terms of semantics. It is the right approach to take these conceptual differences as diversity and wealth. In this study, the definitions of the concept of space that is an object of architecture according to different perspectives are emphasized and the concepts of space and place are discussed. In general, it is accepted that the concept of space can be an abstract space, and the concept of space is a place that holds human experiences. When the concept of place is examined, it is seen that the concept of “home” puts the deepest meaning. The concept of “home” which has an important part in all civilizations and cultures throughout human history has etymologically important semantic values. Especially in the Anatolian architecture home has a deep meaning that makes it the subject of several phrases and proverbs.

Keywords: Space, Place, House-home

GİRİŞ

Mekan, tüm sanat dallarında karşımıza çıkmaktadır. Fakat mimari dışındaki dallarda mekan asal öge değildir. Resimde asal öge çizgi, şiirde sözcükler, müzikte ise notalardır. Mimaride asal öge olmasının nedeni ise içinde insanı barındırıyor olmasıdır. Mekan yaratma sanatı olarak bilinen mimarlık ile ilgili görüşlerin belki de en önemlilerinden biri usta mimar Le Corbusier'e aittir. Corbusier öğrencileriyle yapmış olduğu söyleşide mimarlık ve şehirciliğin bireyin hizmetinde bir disiplin olduğunu belirterek, görevinin; insanların maddesel gereksinimleri ve düşünsel açıklıklarını özenli bir şekilde karşılamak olduğunu belirtmektedir (Corbusier, 1993). İnsanların maddesel ve düşünsel gereksinimlerini karşılayan ise mimarının nesnesi durumunda olan ve insan eylemlerinin gerçekleştiği alanlar olan mekanlardır. Mekan kavramı, mimarlık tarihi boyunca farklı disiplinlerde çeşitli araştırmalara konu

Submit Date: 19.07.2019, Acceptance Date: 18.11.2019, DOI NO: 10.7456/11001100/003

25

Research Article - This article was checked by Turnitin

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

edinilmiş, farklı içerik ve söylemlerle tartışılmıştır. Mekanı ele alan her disiplin mekanı farklı amaçlarla kullandığı için farklı mekan tanımları yapılmıştır. Yapılan mekan tanımlarına bakıldığında; zaman zaman birbirine referans verdiği bazen de karşıt anlamlar içerdiği görülmektedir. Örneğin; Newton'a göre mekan içindeki cisimlerle karıştırılmaması gereken, içeriğinden bağımsız, mutlak bir uzay parçasıdır. Oysa çağdaşı Leibniz, karşıt bir görüş öne sürerek, mekanı içindeki cisimlerin ilintilerinden oluşan düzen olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla mekanın farklı bakış açılarına göre değerlendirilerek tanımlandığı görülmekte olup, sabit, değişmez bir mekan tanımından söz etmek yerine mekan tanımındaki farklılıkların çeşitlilik ve zenginlik olarak görülmesi gerekmektedir.

MEKAN KAVRAMININ ANLAMI

Mimariyi mekan yaratma sanatı olarak tanımlayan Zevi (2015), sadece mekânsal biçimi ele almayıp, daha çok bütünü mekânsal etkisini düşünmektedir. Bu etki mekânı sınırlayan yüzeylerin organizasyonu, aydınlatma ve hatta sembolik motiflerle belirlenmektedir. Newton'a göre mekan içinde bulunan cisimlerle karıştırmamak gerekir. İçeriğinden bağımsız olarak mutlak bir mekan, uzay vardır. Çağdaşı olan Leibniz'e göre karşıt bir görüşle mekan, cisimlerin herhangi bir durumu değil, onların birbirlerini izlemelerine olanak sağlayan durumlar dizisi, bir arada var olabilme olasılıklarının düzenidir, mekan bir varlık değil, ilintidir. Cisimlerin, varlıkların birbirlerine konumlarının teşkil ettiği ilintiler bütünü oluşturur ve varlıklar ortadan kalkar (Leibniz, 1961) (Usta,1994:23). Bugünkü bilimin mekan anlayışı da mekanı bir varlık- cisim olarak değil, bir ilintiler bütünü olarak kabul etmektedir. Mekanın ilişkiler bütününden oluşmasına örnek olarak Arnheim'in iki başlıkta ele aldığı mekan anlayışı verilebilir. Birinci yaklaşım; mekanı kendini kapsayan bir varlık, sonlu veya sonsuz bir boş araç olarak eşyalarla dolmaya hazır bir alan olarak düşünür. Mekan içinde var olduğu kümelenmede kendi içindeki nesnelere daha önce gelmektedir. İkinci yaklaşım ise eşyaların, öğelerin oluşturduğu mekandır. Fiziksel mekanı; içindeki öğeler, ölçülebilir uzaklıklar ve içindeki eşyaların karşılıklı ilişkileri belirlemektedir (Arnheim, 1977) (Usta,1994).

Gerçek anlamda bütün mekânsal yaratımlar her şeyden önce bir öznenin çevrenmesi ile oluşur. Mekanın öznesi olan insanın fiziksel olmasa da bir orta eksen oluşturması ve bu eksenin çevrenmesi ile oluşturulan mekânsal strüktürün yarattığı örgütlenme mimarlığın evriminde başlıca öge olan mekanı yaratır. Bu nedenledir ki, bir insan sanatı olarak mimarlık da uygulamalı sanatlardaki bütün disiplinlerden temelde farklıdır ve insanı çevreleyen bir durum ortaya koyar (Schmarsow, Fiedler, 2017).Aslında mekânsal yapı, kendi organizasyonuna sahip bir dış beden olarak algılanır ve geometrik mekanla karıştırılmaması gerekir. Özetle; mekanın öznesi olan birey varsa ve mekanı algılıyorsa, hissediyorsa o zaman mekandan söz edilebilir. Mekanın algılanması ve duyumsanması ile ilgili olarak ünlü yazar Goethe, "...güzel bir mekanın yarattığı coşkuyu, bizi oraya gözlerimiz bağlı götürmüş olsalar bile hissetmemiz gerekir.." demiştir. Burada mekanın duyumsanması, özünde dolaysız bir beden duygusunda kendini ortaya koymakta ve sadece görsel olarak algılanmasından daha çok tüm duyularla hissedilmesi anlamına gelmektedir. Tıpkı Pallasma "Tenin Gözleri" (2010) kitabında mimarlığın algılanmasında duyuların önemini ortaya koyarken, dokunma duyusunun algı ve deneyim üzerindeki etkisine vurgu yapması bu görüşü destekler niteliktedir. Burada göz merkezci anlayışa karşı bir tutum sergilenmekte, beden-mekan ilişkisinde tüm duyuların dokunma duyusunun bir uzantısı olduğu ifade edilir.

İnsanların gereksinimleri için oluşturulan biçimler olan mekânsal organizasyonlar, sadece dışarıdan bakılmak için değil içinde yaşamak için oluşturulmuştur. Mimari mekânsal yapılar tüm duyular, duygular yoluyla algılanır ve deneyimlenir. Tüm duygulara hitap eden mekan, dokunsal, kokusal, işitsel özelliklerinin yanında ışıksal özelliği ile de algılanır (Rasmussen, 2010). Mekanların algılanmasında ve deneyimlenmesinde ışık, önemli bir rol oynar. Aynı mekanda duvardaki açıklıkların boyutları, konumları değiştirildiğinde çok farklı mekânsal izlenimler ortaya çıkar ve mekan tasarımındaki ışık, bireye farklı deneyim ve izlenimler yaşatır. Mekan kavramı terminoloji açısından irdelendiğinde çeşitli terimlerle örtüştürüldüğü dikkati çeker. İngilizcede space kelimesi ile karşılık bulan kavram, Rasmussen'e göre Almandaki "Raum" kelimesinin karşılığıdır. Bu kelimenin İngilizcedeki karşılığı olan "room" kelimesi ile aynı içerikte olmadığını, "Raum- Gefühl" terimi ile

sınırları tanımlanmış bir boşluğun kavranması anlamına gelmektedir (Rasmussen, 2010). Burada mekan sözcüğü iki boyuttaki bir içerik olarak, boşluk sözcüğü ise mimari anlamda biçimlendirilmiş ve duyumsanan mekan anlamında kullanılmaktadır.

Modern düşüncede ise mekan söz konusu olduğunda sınırları algılanabilen, geometrik kurgusu olan mutlak mekan söz konusudur. Newton'un mutlak mekan anlayışındaki gibi genellikle fiziksel, geometrik, hacimsel, üç boyutlu nitelikleri dışındaki niteliklerinden soyutlanarak ifade edilir.

Oysa mekanlar, fiziksel, sosyal, psikolojik, felsefi, tarihsel, çevresel, ideolojik vb. gibi yaşamın birçok boyutu ile ilgili izler taşır ve yaşanmışlıkları barındırır. Bu nedenle Führ;

“Mimaride bir nesne vardır, yapı. O, bir mimar tarafından tasarlandığında sanal varoluşa kavuşur. İnşa edilince maddi varoluşa kavuşur. Fakat bu mimarın mevcut olduğu anlamına gelmez. Yapı, yalnızca tek bir an için değil, uzun bir estetik ve entelektüel görsel çalışmadan sonra onaylandıysa ve bir kullanıcı yapının tamamına kendisini yakın ve evde gibi duyumsuyorsa, bir yapıdır” (Führ, 2008:40).

Mekan kavramı ile ilgili tartışmalar “standart ölçme hesaplamaya uygun hacimsel boyutlarla ilgili bir yapı” ya da “çevrenin algılanmasını ve deneyimlenmesini sağlayan bir yapı” olarak anlamlandırılması şeklinde iki farklı anlayışı öne çıkarmaktadır. Bu durumu, ampirik ve rasyonalist mekan yaklaşımları arasındaki bir paradoks olarak ifade eden Tschumi 1975 ile 1991 yılları arasında kaleme aldığı makalelerinde biçim ve toplumsal değerler arasındaki karşıtıklardan ve bunun yansımalarının mimarlıkta mekan ve kullanım arasında olduğundan söz eder (Tschumi,2018). Burada mekan ve olaylar arasındaki karşıtlık ve gerilimlerin (binalar ve kullanıcılar arasında, bedenlerin mekan içindeki hareketi arasındaki gerilimler vb) son derece zevk verici olduğunu mimarlıktaki gelişmelerin bu belirsizlikte yattığını belirtmektedir.

MEKANIN YER'E DÖNÜŞÜMÜ

Mekan kavramına ilişkin tartışmalar 1970'ler sonrasında varoluş, yer, hafıza kavramlarını türetmiş, sonrasında da “yer” kavramının öncül bir şekilde tartışılmasına yol açmıştır. Mekan ve yer kavramları irdelendiğinde Türkçede böyle bir kavramsal ayrımın olmadığı oysa İngilizcede “space” ve “place” olarak net bir ayrım dikkati çeker. Mekan ve yer kavramları üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında bazen mekan bazen de yer kavramının ön plana çıkarıldığı ya da yüceltildiği dikkati çeker. Genellikle mimarlar, yazarlar, şairler estetik bir kavram olarak “yer hissini” kullanırlar ve onu tanımlamanın bir yolu olarak “yerin kişiliği” terimini kabul ederler. Mimarlık alanında yer teorileri özellikle Norberg-Schulz'un Heidegger ve Gestalt psikolojisi üzerine temellendirdiği Genius Loci- yerin ruhu kavramı ile popülerlik kazanmış ve 1960'li yılların başında “yer”, “yer hissi” (sense of place), “yerin ruhu” (geniş loci) gibi, yerle ilgili birçok kavram mimarlar tarafından yüceltmeye başlamıştır. Schulz, mekanı yere dönüştüren ilişkileri ve bağlamları karşıt olgular arasında oluşan gerilim ile açıklamakta ve insan - yer ilişkisini var olmanın kökenine dayandırmaktadır. Yer kavramının bir çeşit çevreye bağlanma ihtiyacından kaynaklandığını ifade etmektedir. Burada fenomenolojik bir yaklaşımla “yer hissi” ni uyandırmaya, “yerin bir ruhu” (genius loci) olduğunu hissettirmeye çalışılır (Schulz,1971). Aslında insan çevresinde olup bitenleri ve meydana gelenleri yerleşerek algılamaktadır. Schulz, yerin yapısal, psikolojik ve algısal ilintiler bütününe içerecek şekilde varoluşsal mekan kavramını ortaya koyar.

Heidegger, modern yaklaşımdaki boyutsal mekan anlayışına yer kavramı ile karşı çıkmıştır. Yer; dasein- varoluş (insanların dünyada bulunma /var olma biçimleri / yolları) ve dwelling- ikamet etme kavramları üzerinden açıklanır. Bu nedenle bir yerin konum gibi ölü değil, yaşantısal bir niteliğe sahip olduğunu, insanın varlığı ve deneyimi için bir kök salma biçimi temsil ettiğini savunur (Heidegger,2018). Bu anlayışa göre” mekanlar “ matematiksel olarak kavranan “mekan” la değil, insan deneyimi yoluyla kavranan “yer” ile varlık bulur. Heidegger ayrıca yer kavramını “ İnşa etmek İskan etmek Düşünmek” adlı yazısında farazi köprü argümanı üzerinden anlatır. “ ..yer, köprü olmadan önce zaten orada değildir, köprü olmadan önce ırmak boyunca bir şey tarafından işgal

edilebilecek birçok nokta vardır. Bunlardan biri bir yer olup çıkar, bunu da köprü sayesinde yapar. Dolayısıyla köprü orada durmak için önce bir yer tutmaz, aksine bir yer ancak köprü sayesinde meydana gelir.” (Sharr, 2013:54). Bu durum, Heidegger için iskanın inşa yoluyla yere kaydedildiği andır. İnşa etmek ve iskan etmek aslında bireyin dünyadaki varoluşunu temellendirmektedir. Köprü örneğindeki gibi bireyin çevreyle ve zamanla kurduğu ilişki üzerinden varoluşunu temellendiren bir özelliği olduğu ifade edilir. Mimarlık disiplini ile ilişkisi düşünüldüğünde ise Heidegger’in düşüncelerinin felsefe boyutunda kaldığı mimari pratik boyutunda ise etkisinin yansımadağı söylenebilir.

Yer, insanların ilişki kurdukları, değdikleri, bağlandıkları mekanlar, anlamlı konumlardır (Cresswell,2004). Yer, fiziksellikten, konumdan, topraktan başka bir şeye referans verir ve mekanla karşılaştırıldığında mekanın daha soyut bir kavram olduğu, mekanın bir alana, hacme sahip olduğu, yerlerin ise bunların arasındaki mekanlar olduğu kabul edilir. İlk olarak Edward Relph (1976) “place and placelessness” ile “yer” i alandan ya da bölgeden ayırır. Yer, özneliğin ve deneyimin vurgulandığı bir anlayıştır. Relph’ e göre “yer” ler pratiğe / eyleme dayalı bilgilerimizle kavranır. Lefebvre ise, pratikle oluşan mekan ile mutlak mekanı birbirinden ayırarak “toplumsal mekan” ile “yer” arasında ilişki kurmuştur. Mekan toplumsal olarak üretilir, algılanan, tasarlanan ve yaşanan mekan olarak üç boyutta irdelenebilir. Algılanan, tasarlanan ve yaşanan mekan üçlüsü mekan üretiminin üç farklı anını içerecek şekilde yeniden kavramlaştırılarak mekansal pratik, mekan temsilleri ve temsil mekanları olarak karşılık bulur (Lefebvre, 2014). Mekan aslında üç farklı boyutuyla toplumsal olarak üretilir. Mekansal pratikler, toplumun mekanını örten algılanan mekan ile doğrudan ilişkili, mekan temsilleri, soyut, tasarlanan mekandır ve temsil mekanları ise doğrudan yaşanan, gündelik yaşam içindeki mekanlardır. Algılanan, tasarlanan ve yaşanan mekanlar arasında durağan ve sabit bir ilişki yoktur., tarihsel olarak tanımlanmış özellikler ve içerikler sergiler.

Karşıt bir görüşle, yer ve mekan ilişkisi içinde gündelik pratikleri irdeleyen Micheal de Certeau (1984) yer ve mekan arasındaki kabul gören ayrımı tersine çevirir. Certeau için “ mekan eylemler tarafından üretilirken, yer, üzerinde eylemlerin meydana geldiği boş bir sistemdir”. Certeau’nun görüşlerini tartışan Auge, ise yer olmayan (non place) / yok yer kavramını ortaya atmıştır. Anlam ve aidiyet duygusu sağlamayan mekanlar olan hava alanları, tatil köyleri, alış-veriş merkezleri, metrolar gibi mekanları yer olmayan olarak tarif etmektedir (Auge, 2016). Bu mekanlarda ilişkiler; yabancılaşma, terk etme, yalnızlıkla tanımlanmaktadır. “Yer” ler ilişkisel, tarihsel ve kimlikle ilgili tanımlanırken, tarihsel ve kimlik olarak tanımlanamayan ve bireyin pratikteki deneyiminde ilişki kurmadığı mekanlardır. Sonuç olarak, mekan ve yer kavramları irdelendiğinde mekan’ın daha soyut, yayılmış, sınırları algılanabilir bir boşluk, yer’ in ise insanların deneyimleriyle ortaya çıkan, belirli anlamlar yüklenen mekanlar olduğu anlaşılabilir. Genellikle mekan, yerden farklı olarak, anlam içermeyen, herkes tarafından benzer algılanan ve ifade edilen alanlar, boşluklar olarak görülürken, bireyler mekana değdiğinde, mekanla ilişki kurduğunda ya da deneyim paylaştığında ve dolayısıyla mekana anlam yüklediklerinde mekan “yer” olarak adlandırılır, görüşü ağırlıktadır.

YER’İN EV OLARAK ANLAMSALLAŞMASI

İnsanlar için en önemli, en popüler yer ise “ ev” dir. Tuan (1991) a göre ev, insanların tutundukları ve köklendiklerini hissettikleri, anlamın ve itinanın merkezi olan “yer” dir (Adıgüzel Özbek, 2016). Heidegger’in dasein (varoluş) ve dwelling (ikamet etme) arasındaki ilişki ile tanımladığı “yer” algısının kök salmanın kaynağı olan “ev” ile karşılık bulduğu söylenebilir. Mimarlık tarihi boyunca ev, ya da konut her toplum için en öncül uğraş olmuştur. İnsanları dış ortamın olumsuzluklarından korumak, yaşam gereksinimlerini karşılamak ve yuva hissi yaratacak ortamlar yaratmak için ortaya çıkmış olan yapı türü ev’ dir. Aslında insanlık tarihi boyunca farklı kültürlerde ve coğrafyalarda farklı biçimlerde ve farklı anlamlarla karşımıza çıkan ev kavramının etimolojik olarak incelendiğinde eş anlamlısı diğer sözcüklere göre çok daha derin tarihsel ve kültürel anlamlar taşıdığı dikkati çeker. Terminolojik olarak irdelendiğinde ev sözcüğünün Türklerin kullandığı ilkyazı sistemi olan Göktürkler’e ait Orhun alfabesinde “eb” şeklinde kullanıldığı ve zamanla “b” ve “v” sesinin yer değiştirmesiyle ‘ev’ olarak kullanılmaya başlandığı ortaya çıkar. 4’ü sesli, 34’ü sessiz harften oluşan

Göktürk alfabesinde \times işareti ile temsil edilen ses “be” ya da “eb” diye okunur ve tek başına kullanıldığında ‘ev’ anlamına gelir. \times işareti, şekil olarak diyagonal olarak konumlanmış karenin kesişen iki kenarının yere doğru uzatılmasıyla elde edilmektedir. Böylece yerde tanımlı ve korunaklı bir alan oluşurken, adeta üstte kalan diyagonal kare ise bir insan başı gibi durmaktadır.

Kim bilir ‘Başını sokacak bir dam ‘ deyiimi belki de bu basit işaretin karşılığıdır.

Ayrıca “ev” sözcüğünün Göktürk alfabesinde bir ses olarak yer alması Türklerde eve verilen önemi işaret ederken, geleneksel Anadolu konut kültürünün zenginliğini de ortaya koymaktadır. Ayrıca evin arkitipi olan çadır’ı da simgelediğine dair görüşler de vardır. Ev’i var eden coğrafya, kültür, fiziksel çevre koşulları, inanç ve gelir düzeyleri vb. gibi farklı koşullar bulunmaktadır. Ancak farklı koşullarda farklı biçimsel ve mekansal özelliklere sahip olan evler birey ve aidiyet duygusu ile özgülleşir ve özerkleşir. Ünlü İngiliz yazar ve sanat eleştirmeni John Berger bu durumu şöyle tanımlamaktadır:

‘uygarlığın olmadığı yerde ev bir evle değil bir eylem ya da eylemler kümesi ile temsil edilir. Herkesinki kendine özgüdür. Bir zorunluluk duyulmadan seçilmiş eylemler kendi içlerinde geçici olabilirler belki, ama herhangi bir binadan daha kalıcı ve sağlam sığınaklar sunarlar. Ev o zaman bir mekan olmaktan çıkar, yaşanan bir hayatın anlatılmamış öyküsü olur, en can alıcı noktaysa, evin aslında insanın adından başka bir şey olmadığıdır. Birçok kişiye göre de insan adsızdır’’ (Berger,2016:72). Aslında her kişi doğduğu andan itibaren kendisine bir “yer” edinir ve ilk yer ise bilincin ilk hatırladığı “ev” dir. Birey, çocukluk döneminde hatırladığı evine ilişkin hatıralarla dış dünya ile iletişim kurar. Bireyin ilk dünyası olan ev, diğer mekanları anlamayı sağlayan, deneyimin yoğun olduğu, en mahrem mekandır. Bireyin düşünceleri, anıları ve düşleri için en büyük bütünleştirici güçlerden biri olan evler sayesinde düşler kurulur ve anılar yerleşecek yerler bulurlar (Bachelard, 1994).

Botton da Mutluluğun Mimarisi kitabında eve ilişkin aktardığı düşüncelerde mekanın; insan yaşamı kadar yaşanmışlıkları da barındırdığını ve onlardan izler taşıdığıyla ilgili şöyle tesbit yapmıştır.

“...Bu evler yıllar boyu pek çok şeye tanıklık etti. Burada yaşayan çiftin ilk sevişmesini, kundağa sarılı yeni doğmuş bebeklerin hastaneden eve getirilişini gördü. Çocuklar ödev yaparken onları sessizce izledi. Gecenin bir vakti mutfakta fısıltıya dile getirilen itirafları duyup şaşırıldı. Burada yaşayanlar için yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik bir sığınak, onların kimliğinin koruyucusu oldu.... Bu ev, içinde yaşayanların pek çok sorununa çözüm getiremez belki ama evin odalarına bakınca insan burada yaşayanların mutlu olduğunu anlayabiliyor. Kuşkusuz bu mutlulukta mimarının payı büyüktür. Mimari mutluluğun özünde ille de çok gösterişli, destansı bir şey olmadığını kavramamızı, eski parkeler üzerinde yürürken, sabah güneşinin plastik boyayla boyanmış duvarlar üzerine vuruşunu izlerken de mutlu olabileceğimizi anlamamızı sağlar ”(Botton, 2010,s.12). Mimariyi biçim haline gelmiş yaşam olarak tanımlayan Frank Lloyd Wright ise ev ile ilgili düşüncelerini modern mimariye vurgu yaparak şöyle açıklamaktadır.

“Konutu içinde oturulan bir makine olarak düşün, fakat mimarlık bu tür bir konut kavramının bittiği yerde başlar. Basit anlamda tüm yaşam bir makinedir fakat makine hiçbir şeyin yaşamı değildir. Ancak yaşamdan dolayı makine, makine olur. Bina, insan yüreğinin tüm sıcaklığıyla dışa taşmasıdır... Her şeyi kavrayarak toprağa kavuşturan yatay düzlem, içindekileri kutulamak yerine hayal gücünü kullanarak mekanı ifade eden bir biçim anlayışını tamamlamak için, organik mimarlığa varmıştır. Modern budur.” (Wright, 1991,s.106-107) (Özbek, 2016). Modern mimarinin öncülerinden, insanı mimarlık uğraşının merkezine koyan Le Corbusier, ev’i önemini ortaya koyarak “içinde oturulan makine “ olarak tanımlamıştır. Yazlarını 13.5 m2 lik bir kulübede geçiren usta mimarın eviyle ilgili görüşleri dikkate değerdir: *“Côte d’Azur’da 3,66x3,66 metrelik bir şatom var... Aşırı konforlu ve cömert.”* Şeklindeki anlatımı aslında ev’in anlamının kullanıcının yaşamla kurduğu bağ da yatmakta olduğunu doğrular niteliktedir.

SONUÇ

Görülmektedir ki mekan kavramı farklı disiplinlerde, çeşitli araştırmacılara göre anlamsal açıdan farklı şekillerde tanımlanmıştır. Almancadaki “Raum” sözcüğünün karşılığı olan “boşluk ve hacimsel boyutlarıyla ilgili bir yapı” ya da “çevrenin algılanmasını ve deneyimlenmesini sağlayan bir yapı” olarak iki farklı görüşten söz edilmektedir. Mekan - yer ve ev kavramları irdelendiğinde tüm kültürlerde önemli anlamları da barındıran terimler olarak karşımıza çıkarlar.

Zaman zaman bu terimler arasında birinin yüceltiildiği, diğerinin arka planda değerlendirildiği görüşler olsa da insanlık tarihi boyunca var olan ve olacak olan mekan - yer – ev kavramlarının biri olmadan diğerinin olamaması durumu önemli bir çıkarımdır. Mekanın soyut olarak algılanırken, insanın deneyimiyle, ona anlam yüklendiğinde yer halini alması söz konusudur. Heidegger’in belirttiği gibi yer’in yaşantısal niteliğinin kök salma olduğu, burada konu edilen “yaşantısal yer” in ise “ev” ile karşılık bulduğu söylenebilir. Ayrıca kavramlar üzerindeki tüm tartışmalar, mekan kavramının halen tartışılabilir bir içeriği olduğunu ve mimari alana etkisinin yeterince olamaması halinde devam edeceğini doğrular niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Arnheim, R. (1977), *The Dynamics of Architectural Form*, University of California Press, London.
- Auge, M. (2016). *Yok Yerler*, Diamon Yayınevi, çev. T. Ilgaz, İstanbul.
- Bachelard, G. (2013). *Mekanın Poetikası*, çev. A. Tümertekin, Kesit Yayıncılık, İstanbul.
- Berger, J. (2016). *Ve Yüzlerimiz, Kalbin, Fotoğraflar Kadar Kısa Ömürlü*, Metis Yayıncılık, İstanbul.
- Botton, A. D. (2010), *Mutluluğun Mimarisi*, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Certeau, M. (1988); *The Practice of Everyday Life*, Berkeley Univ. Of California Press, 1988, ABD.
- Cresswell, T. (2004), *Place-A short Introduction*, Wiley.
- Führ, E. (2008), “*Mimarlığın Mevcudiyeti*”, Zaman- Mekan, Yayına haz. A. Şentürer vd, YEM yayın, İstanbul, s.40-57.
- Heidegger, M. (2018), *Varlık ve Zaman*, çev. K. Ökten, Alfa Basım Yayınevi, İstanbul.
- Le Corbusier (2011), *Mimarlık Öğrencileriyle Söyleşi*, çev. S. Rifat, Yapı Kredi Yayınları 216, İstanbul.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekanın Üretimi*, çev. I. Ergüden, Sel yayıncılık, İstanbul.
- Leinbiz, G.W. (1961), *Grand Larousse Encyclopedique*, Librairie Laroussa, vol 4, Paris, s.678
- Norberg- Schulz, C. (1971), *Existence Space & Architecture*, Studio Vista, London.
- Özbek, D.A. (2016). *Mimari Mekanın Tanımlanması Üzerine Bir Çalışma*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Rasmussen, S. E. (2010), *Yaşayan Mimari*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Relph, E. (1976), *Place and Placeness*, Pion, London.
- Schmarsow, A., Fiedler, K. (2017), *Mimarlığın Özü ve Mimari Yaratım*, çev. A. Tümertekin-N. Ülner, Janus Yayıncılık Limited Şirketi, İstanbul.
- Sharr, A. (2013), *Mimarlar için Heidegger*, çev. V. Atmaca, YEM yayın, İstanbul.
- Pallasmaa, J. (2011), *Tenin Gözleri- Mimarlık ve Duyular*, çev. A. U. Kılıç, Yem yayın, İstanbul.
- Tschumi, B. (2018), *Mimarlık ve Kopma*, çev. A. Tümertekin, Janus Yayıncılık Limited Şirketi, İstanbul.
- Tuan, Yi-Fu, (2000), *Space and Place The Perspective of Experience*, Universite of Minnesota Press, 2001, ABD.
- Usta, G.K. (1994), *Anadolu Osmanlı Mimarisinde Mekan Analizi-Han ve Kervansaray Yapılarında Uygulama*, Basılmamış Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Wright, F.L. (1991), “*Genç Mimarlık*”, 20 yy. *Mimarisinde Program ve Manifestolar*, çev. Y. Sevinç, Ş.V. Mimarlık Vakfı yayını, İstanbul.
- Zevi, B. (2015), *Mimarlığı Görebilmek*, çev. A. Tümertekin, Diamon Yayınevi, İstanbul.